

امیران رکمل - دبیر اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان محصولات معدنی ایران

خصوصی‌سازی واقعی اجرا نشده است

یکی از اعتراضاتی که از سوی فعالان معدنی به خصوصی‌سازی‌های فعلی وارد است، نبود خصوصی‌سازی واقعی است. بنا بر عقیده کارشناسان و فعالان معدنی، خصوصی‌سازی واقعی در معادن عبارت است از واگذاری حق بهره‌برداری از ذخیره‌ای معین، در مدتی معین به بخش خصوصی معدنی تا امکان تولید و بهره‌وری از محصولات معدنی و تکمیل زنجیره تولید فراهم آید. از سال ۱۳۸۴ به بعد دغدغه‌ها و سیاست‌گذاری‌های دولتی پیرو اصل ۴۴ قانون اساسی شکل گرفت.

سیاست‌های کلی این اصل در ابلاغیه‌ای ازسوی رهبر معظم انقلاب مشخص و نظام اقتصادی ایران به ۳ بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم شد.

در آن زمان همچنین تدوین سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و افسق ایران ۱۴۰۴ مطرح بود و کاهش تصدی‌گری دولت از مواردی بود که باید به مرحله اجرا می‌رسید. به عبارت دیگر، رونق و توسعه بنگاه‌های اقتصادی کشور در قالب بخش خصوصی، از اهداف مهم محسوب شد.

براساس این اصل و سند چشم‌انداز، قرار بود دولت در هیچ‌یک از بخش‌های صنعت، معدن و تجارت حضور نداشته باشد، اما در حال حاضر می‌توان گفت نه‌تنها دولت بلکه سایر نهادها نیز به جای نظارت، تصدی‌گری در تمامی حوزه‌های اقتصادی را در پیش گرفته‌اند.

در بخش صنایع شاهد هستیم دولت در اغلب فعالیت‌های این حوزه نقشی کلیدی ایفا می‌کند و در معادن نیز پهنه‌های معدنی در اختیار نهادهای دولتی بوده و بخش خصوصی در نگاه مسئولان این نهادها مغفول مانده است.

از ۱۰ سال پیش تاکنون معادن و پهنه‌های معدنی قابل‌توجهی برای بخش خصوصی ایجاد نشده یا در اختیار آنها قرار نگرفته است.

به‌نوعی می‌توان گفت پهنه‌های معدنی اغلب برای دولت یا سازمان‌های وابسته به آن است. لازم به توجه است که بخش خصوصی برای گسترش فعالیت‌های خود نیازمند پهنه‌های معدنی و همچنین ذخایر اکتشافی است و با انحصار نهادها در دست نهادهای دولتی، در عمل حیطة عملیات فعالان بخش خصوصی بسیار محدود شده است. در چنین شرایطی نمی‌توان انتظار فعالیت گسترده و حضور مهم بخش خصوصی در معادن را داشت.

در سال‌های اخیر تعدادی پهنه معدنی توسط سازمان زمین‌شناسی کشف شد که قرار بود از طریق مزایده، به بخش خصوصی برای بهره‌برداری واگذار شود اما متأسفانه مزایده اجرا نشد و این پهنه‌ها در اختیار سازمان ایمیدرو و شرکت‌های زیرمجموعه آن مانند ایمپاسکو قرار گرفت؛ در نتیجه این پهنه‌های اکتشافی نیز دولتی شد و خصوصی‌سازی برای آنها انجام نشد.

بنا بر آنچه گفته شد در سال‌های اخیر چیزی به نام خصوصی‌سازی در بخش معدن کشور شکل نگرفت که بخواهیم از مزایا یا معایب خصوصی‌سازی در معادن صحبت کنیم. باید درنظر داشت توسعه زمانی شکل می‌گیرد که بخش خصوصی مشغول فعالیت باشد.

به عبارتی، فعالیت بخش خصوصی و پیشرفت و توسعه دو موضوع در هم تنیده‌ای هستند. در بخش معدنی نیز می‌توان گفت مانند سایر حوزه‌های اقتصادی، دولت روبی زیرساخت‌ها و پهنه‌های وسیع اکتشافی سرمایه‌گذاری کرده و با قوی کردن این قسمت، حضور بخش خصوصی بر آنها به طور تقریبی ناممکن شده است.

اهمیت به بخش خصوصی و ایجاد شرایط مناسب برای حضور فعالان این بخش در معادن نه‌تنها باعث رونق و رشد بخش معدن و صنایع معدنی می‌شود، بلکه نقدینگی در بنگاه‌های اقتصادی و تولیدی کشور به جریان خواهد افتاد.

انجام اقداماتی از جمله مزایده پهنه‌های معدنی، یکی از تصمیمات مهمی است که انتظار می‌رود با اجرای صحیح آن، در آینده شاهد همکاری بیشتر بخش خصوصی در معادن باشیم.

چشم‌انداز معدنی

editor@smtnews.ir

حداقل خرید سیمان ۱۰ تن است و خریداران می‌توانند از محل گواهی سپرده سیمان خرد خریداری کنند. جهرمی گفت: مشتریان خرد سیمان با داشتن کد بورسی می‌توانند به‌صورت مجازی اقدام به خرید سیمان کنند و نیازی به مراجعه به کارگزاری نیست. معاون عملیات و نظارت بر بازار بورس کلای ایران تصریح کرد: از هفته آینده ۱۵ نماد سیمانی بازگشایی می‌شوند و در هفته‌های بعد معاملات به صورت پیوسته خواهد بود و گواهی سپرده سیمانی رونق می‌گیرد.

بستر قانونی حضور بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های دولتی در قانون معادن دیده شده، اما موثر بودن آن به افرادی که به‌عنوان نماینده بخش معدن در مجامع تصمیم‌گیری دولتی هستند، برمی‌گردد

به نقاط قوت و تهدیدهای آن به فرصت تبدیل نشده، کار درستی نیست. این کارشناس معدن ادامه داد: مالکیت دولتی یک شرکت معدنی لزوماً اتفاق بدی نیست. در صورتی که ساختار و مدیریت شرکت معدنی دولتی صحیح، ساختارها و چارچوب‌های قانونی دولت منطقی و میزان سرمایه‌ها و دارایی‌ها تخصصی مدیریت شوند، موفقیت در بخش معدن دست‌یافتنی خواهد بود.

نگاه دولت بلندمدت باشد

این فعال معدنی همچنین رویکرد دولت نسبت به فعالیت معادن را یکی از عوامل مهم توسعه بخش معدن عنوان کرد و توضیح داد: نهاد‌های دولتی نباید معدنکاران را موتور در آمد دولت بدانند و از آنها برای پوشش کسری بودجه یا سایر خواسته‌های مالی، سرمایه‌های و مهارتی استفاده کنند. در صورت ایجاد بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری مجدد در اکتشاف و توسعه معدن (که منتخ به حفظ ذخایر کنونی و افزایش تولید در آینده خواهد شد) به‌طور تقریبی تمامی انتظارات دولت از حوزه معدن در سطح معقول برآورده خواهد شد. این سازمان‌دردک صحیح و واقع‌بینانه سیاستمداران از ماهیت معدن است. این حوزه نه‌تنها یک حوزه اقتصادی با بازده طولانی مدت و نیازمند سرمایه‌های گسترده است، بلکه همواره ریسک بالایی دارد. از جمله

این تهدیدها می‌توان به ریسک در مراحل مانند اکتشاف (که این مرحله تابع خصوصیات زمین‌شناسی منطقه است) یا ریسک‌های مربوط به حوزه کسب‌وکار و فضای تجارت اشاره کرد. زینال‌زاده ادامه داد: اگر مجموعه‌های معدنی توان مالی برای فعالیت چندساله بدون جریان مثبت مالی و درآمد نداشته باشند، به‌طور قطع متحمل شکست خواهند شد. بنابراین دولت باید تمایز روشنی بین «دولت مالک» و «دولت ناظم» برای خود قائل شود و خطوط ارتباطی روشنی بین ناظر و متولی دولتی با فعالان معدنی وجود داشته باشد. همچنین باید شفافیت کاملی در استفاده از جریانان نقدی ملی ایجاد شود تا به جای اختیارداری خزانه کشور، جریان نقدی متعادل و کافی برای حفظ عملکرد بلندمدت معدنکاران موجود باشد.

باید فراهم‌سازی بستر مناسب برای فعالان معدنی را در دستور کار خود قرار دهند. این فعال معدنی در ادامه صحبت‌های خود به نحوه تخصیص پهنه‌های معدنی به بخش خصوصی اشاره کرد و گفت: نباید فراموش کرد شیوه فعلی تخصیص پهنه‌های معدنی که اغلب توسط مزایده صورت می‌گیرد، ایراداتی داشته و فعالان نسبت به آنها معترض هستند. از این رو، اصلاح روند این مزایده‌ها و واگذاری‌ها از دیگر اقداماتی است که باید از سوی سازمان‌های دولتی بخش معدن انجام شود.

سخن پایانی

توجه به این اصل که دولت و بخش خصوصی هر یک وظایف خود را داشته و باید در جای اساسی خود بایستند، می‌تواند بسیاری از مشکلات ساختاری بخش معدن را رفع کند. به عقیده کارشناسان، حرکت بخش خصوصی به سمت رشد و رونق معادن و توسعه نگاه‌های حمایتی دولت منجر به ساماندهی بخش معدن خواهد شد.

معامله شود. وی افزود: به توجه به همکاری‌هایی که با شرکت‌های سیمانی داشتیم تاکنون ۱۱ انبار سیمان در بورس کالا پذیرفته و نماد آنها بازگشایی شد، ضمن اینکه در هفته آینده نیز نماد ۴ انبار سیمان در بورس کالا بازگشایی می‌شود و همچنین ۳۰ شرکت سیمانی برای پذیرش در بورس کالا اقدام کردند. جهرمی افزود: خرید خرد سیمان از این هفته امکان‌پذیر شد و از هفته آینده نیز خریداران می‌توانند از محل گواهی سپرده اقدام به خرید سیمان کنند. معاون عملیات و نظارت بر بازار بورس کلای ایران گفت:

بررسی وضعیت از روند خصوصی‌سازی در بخش معدن

دولت در جای خود بایستد

معادن پیشرو در خصوصی‌سازی

خصوصی‌سازی از جمله مسائلی است که همواره بر سر بود و نبود آن در بخش‌های مختلف اقتصاد تعارضات زیادی وجود دارد. معادن نیز به‌عنوان یکی از بخش‌های تولیدی مهم کشور، از این مناقشه در امان نبوده و فعالیت بخش خصوصی با اما و اگرهای زیادی همراه است. برخی از فعالان معدنی به کم‌رنگ بودن خصوصی‌سازی در بخش معدن گلایه دارند. در مقابل، عده‌ای شرایط خصوصی‌سازی و اجرایی شدن اصل ۴۴ قانون اساسی در معادن را مناسب می‌دانند. این تناقض در نقطه‌ای اهمیت پیدا می‌کند که براساس آمار و ارقام، اغلب فعالان معدنی متشکل از فعالان بخش خصوصی است و هرگونه خلأ یا گره در این موضوع، روند معادن را دچار اختلال خواهد کرد. درباره شرایط فعلی و روند خصوصی‌سازی بخش معدن، پیامدها و الزامات این موضوع، وضعیت کارشناسان و فعالان این حوزه گفت‌وگو کرده که شرح آن را در ادامه می‌خوانید:

خصوصی‌سازی، حافظ منافع

برد. اما باید در زمینه واگذاری پهنه‌های اکتشافی به نکته‌ای توجه داشت؛ در ابتدای واگذاری‌های پهنه‌های اکتشافی، بسیاری از شرکت‌های خصوصی توانمند که امکان شرکت در مزایده‌های استانی را داشتند، در این واگذاری‌ها شرکت نکردند. از این رو، بسیاری از پهنه‌های ارزشمندی که امروزه از آنها به‌عنوان معادن بزرگ و مهم یاد می‌شود، پس از دوبار ارائه در مزایده‌های بدون شرکت کننده، به شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی واگذار شد. این تعلل و تشکیک بخش خصوصی برای شرکت در مزایده‌ها باعث شد شرکت‌های دولتی برای جبران حضور نیاقت سرمایه‌گذاران اکتشافی بخش خصوصی سهم بیشتری از پهنه‌ها را به خود اختصاص دهند. این فعال معدنی افزود: پس از حضور شرکت‌های دولتی در این پهنه‌های مهم، بخش خصوصی متوجه شد متأسفانه سهم کمتری از پهنه‌های اکتشافی بسیار ارزشمند به آنها رسیده است. بنابراین دلیل کم‌رنگ بودن حضور بخش خصوصی در پهنه‌های اکتشافی، ملی‌سازی یا مخالفت با خصوصی‌سازی بخش معدن نیست. نبود بخش خصوصی در مزایده‌های ابتدایی پهنه‌های اکتشافی و گام‌های نخست توسعه فعالیت‌های معدنی و در نتیجه حضور شرکت‌های دولتی برای جبران این خلأ، علت اصلی این موضوع است.

زینال‌زاده بستر حضور آنها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به بخش معدن را مهیا خواند. او در این باره توضیح داد: باید تاکید داشت بستر قانونی حضور بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های دولتی در قانون معادن دیده شده، اما موثر بودن این حضور به افرادی که به‌عنوان نماینده بخش معدن در مجامع تصمیم‌گیری دولتی حضور دارند، برمی‌گردد. امکان دیگری که برای مشارکت بخش خصوصی در این تصمیم‌گیری‌ها وجود دارد، مجلس شورای اسلامی است. باید به این نکته اشاره کرد که متأسفانه تعداد نامزدهای انتخاباتی که قول بسته شدن معادن را در زمان انتخابات می‌دهد، بسیار بیشتر از نامزدهایی است که وعده باز شدن معادن را می‌دهند. این نشان‌دهنده تفکرات غلط میان جامعه و نمایندگان مجلس است. نه‌تنها فعالان بخش خصوصی بلکه مردم نیز با انتخاب نمایندگان مناسب این بخش می‌توانند در تصمیم‌گیری دولت برای معادن نقشی مهم و مفید داشته باشند.

تخصیص بودن خصوصی‌سازی

زینال‌زاده در ادامه صحبت‌های خود خصوصی‌سازی را نیازمند مهیا بودن شرایط مناسب و درنظر گرفتن شرایط دانست و در تشریح این موضوع گفت: اشخاص حقیقی و حقوقی بخش خصوصی از ابتدا می‌توانند وارد حوزه اکتشاف و معدن شوند و این ورود برای شرکت‌های دولتی نیز صدق می‌کند. بنابراین تنها راه خصوصی‌سازی معادن دولتی، عرضه سهام شرکت‌های معدنی دولتی در بازار بورس است. زیرا خصوصی‌سازی ناگهانی این معادن به یقین موجب بروز بحران‌هایی در روند تولید، مدیریت منابع انسانی و... به وجود خواهد آورد. خصوصی‌سازی (به‌معنای انتقال بهره‌برداری یک پروژه معدنی از دولت به بخش خصوصی) تازمانی که فرآیندهای آن به دقت مورد بررسی، واکاوی، عارضه‌یابی و آسیب‌شناسی قرار نگرفته و نقاط ضعف آن

ضرورت تغییر رویکرد دولت

بخش معدن کافی نبوده و باید دولت در راستای فراهم‌سازی شرایط مناسب رشد این بخش و توسعه فعالیت‌های معدنی تلاش کند. **حمایت دولت، حلقه گمشده** این فعال معدنی همچنین حضور فعالان بخش خصوصی در معادن را گسترده‌تر از شرکت‌های دولتی عنوان کرد و گفت: می‌توان گفت بیش از ۶۰ درصد از پهنه‌های اکتشافی یا هم‌ان محدوده‌های معدنی امروزه در دست فعالان بخش خصوصی است. این میزان با حمایت‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت و واگذاری‌های جدید، قابل افزایش است و بخش خصوصی می‌تواند در صورت رفع محدودیت‌ها و موانع، فعالیت گسترده‌تری در پهنه‌های اکتشافی داشته باشد. باید توجه کرد بخش خصوصی اگر حمایت‌های مناسبی را در کنار خود داشته باشد، می‌تواند سودآوری بالای معادن را تضمین کند. اما متأسفانه امروزه فعالیت بخش خصوصی در گیر مشکلات مختلف و متعدد از جمله بر کراسی‌های دست‌وپاگیر اداری است. نعمت‌الهی در ادامه صحبت‌های خود شرایط فعلی را نامطلوب برای بخش خصوصی فعال در معادن توصیف کرد و گفت: هزینه‌های سنگین تامین تجهیزات معدنی، فرسوده بودن ماشین‌آلات و دشواری در تأمین سوخت برای فعالیت معادن از دیگر مشکلات فعلی برای فعالان بخش خصوصی

آبدین زینال‌زاده، کارشناس معدن در گفت‌وگو با وضعیت خصوصی‌سازی در کشور را مطلوب دانست و در این باره توضیح داد: در هیچ حوزه اقتصادی کشور به اندازه بخش معدن، از اکتشاف تا بهره‌برداری، اصل ۴۴ و ورود افراد حقیقی و حقوقی غیردولتی اجرا نشده است زیرا هر فرد حقیقی و حقوقی که دارای صلاحیت فنی و مالی (متناسب با هر گروه مواد معدنی این صلاحیت‌ها متفاوت است) باشد، می‌تواند به‌عنوان سرمایه‌گذار معدنی (مکتشف یا بهره‌بردار وارد عرصه شود. حال اگر خصوصی‌سازی را در برابر ملی‌سازی بدانیم، باید گفت جهان به‌سرعت در حال تغییر است اما برخی از محرک‌های اصلی این حرکت و تغییر در طول زمان، به شکلی به‌نسبت پایدار اهمیت خود را حفظ کرده‌اند. وی ادامه داد: منابع هر کشوری (چه ذخایر مواد معدنی و چه نفتی) به‌عنوان ثروت ملی، اساس و پایه اقتصاد محرک آن به شمار می‌روند. در کشورهای غنی از ذخایر نفت و گاز، دولت متولی اصلی این بخش بوده و از آن منابع به‌عنوان درآمد اصلی خود استفاده می‌کند. به عبارت دیگر، دولت بر اقتصاد نفتی خود تکیه می‌زند و به همین دلیل سکندار اصلی بهره‌برداری از ذخایر نفت و گاز است. اما در زمینه معادن و بهره‌برداری از مواد معدنی، شرایط متفاوت است. درک از ذات فعالیت بلندمدت معدنکاری رو به رشد بوده و مشاهده ظرفیت تولید ثروت معادن امروز تقریباً به‌تکامل رسیده است. از این رو، دولت‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که باید سیاست‌هایی راهبردی در جهت انتفاع بهینه از ذخایر معدنی اتخاذ کنند. بنابراین شیوه‌های در پیش گرفته شده درباره نحوه استفاده از منابع معدنی را نمی‌توان مقایله به خطر افتادن منابع ملی دانست.

جبران خلأ توسط دولت

زینال‌زاده در ادامه صحبت‌های خود، در پاسخ به این گلایه برخی فعالان معدنی مبنی بر اختصاص نیاقت پهنه‌های اکتشافی مناسب به بخش خصوصی، علت را تعلل بخش خصوصی در مزایده‌های ابتدایی پهنه‌های معدنی معرفی کرده و گفت: وزارت صنعت، معدن و تجارت همواره آمار و اطلاعاتی از میزان بهره‌برداری و فعالیت بخش خصوصی بر پهنه‌های معدنی ارائه می‌دهد و از این آمار می‌توان به سهم فعالان این بخش در عرصه‌های معدنی پی

محمد، رضا نعمت‌الهی، فعال معدنی در گفت‌وگو با ضمن گلایه از رویکردهای دولتی در قبال بخش خصوصی گفت: در بخش معدن کشور خصوصی‌سازی تا حد مناسبی صورت گرفته و از این نظر می‌توان شرایط را مطلوب توصیف کرد. با این حال، از سوی دیگر باید در نظر داشت دولت در برخی موارد ننگه درستی به فعالیت‌های بخش معدن ندارد. این نگرش نادرست را می‌توان در حمایت نشدن نهاد‌های دولتی متولی معدن از فعالان بخش خصوصی مشاهده کرد. برای مثال، زمانی که فعالان بخش خصوصی با نهادهای دولتی مانند سازمان حفاظت محیط‌زیست یا معارضان محلی گرفتار تعارض می‌شود، سازمان‌های دولتی متولی بخش معدن آن‌طور که باید، از معدن‌داران حمایت نمی‌کنند. باید توجه داشت اغلب صاحبان معادن در فعالیت، فعالان بخش خصوصی هستند و در پی نبود حمایت‌های لازم دولتی، آسیب و ضررهای گسترده‌ای را متحمل می‌شوند. این فعل معدنی ادامه داد: دیگر رویکردهای آسیب‌رسان دولت را می‌توان در تصمیمات معدنی آنها مشاهده کرد. در بسیاری از موارد دیده شده سازمان صنعت، معدن و تجارت با وضع قوانین سختگیرانه ضمن دشوار کردن مسیر معدنکاری، فعالان بخش خصوصی را با تهدید جدی ابطال مجوز فعالیت روبه‌رو کرده است. باید توجه داشت تنها خصوصی کردن

ملیکا انصاری

editor@smtnews.ir

در ابتدای واگذاری پهنه‌های اکتشافی، بسیاری از شرکت‌های خصوصی توانمند که امکان شرکت در مزایده‌های استانی را داشتند، در این واگذاری‌ها شرکت نکردند.